

**МІЖНАРОДНАЯ МІСІЯ ПА НАЗІРАННІ ЗА ВЫБАРАМІ
Рэспубліка Беларусь
Парламенцкія выбары
17 кастрычніка 2004 года**

ПАПЯРЭДНІЯ ЗАКЛЮЧЭННІ І ВЫСНОВЫ

Мінск, 18 кастрычніка 2004 года – Міжнародная місія па назіранні за парламенцкімі выбарамі ў Рэспубліцы Беларусь 17 кастрычніка 2004 года (ММНВ) аб'яднала намаганні Бюро па дэмакратычных інстытутах і правах чалавека Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе (БДПЧ/АБСЕ) і Парламенцкай Асамблеі АБСЕ (ПА АБСЕ). ММНВ была заснавана ў адказ на запрашэнні Міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь і Старшыні Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. ММНВ вяла назіранне за выбарчым працэсам, ацэньваючы яго адпаведнасць Капенгагенскаму дакументу АБСЕ 1990 года, нацыянальнаму заканадаўству Рэспублікі Беларусь і іншым абавязальніцтвам па правядзенні выбараў. БДПЧ/АБСЕ ўпершыню атрымала своечасовае запрашэнне прыняць удзел у назіранні, што дазволіла правесці першую стандартную поўнамаштабную Місію па назіранні за выбарамі ў Рэспубліцы Беларусь.

Дадзеныя папярэднія заключэнні і высновы прадстаўляюцца да аб'яўлення і канчатковага зацвярджэння вынікаў, завяршэння працэдуры разгляду скаргаў і апеляцый аб парушэннях у дзень галасавання і ўважлівага аналізу вынікаў назірання ў дзень галасавання.

Гэтая справаздача не ўключае прамых заключэнняў або высноваў аб рэспубліканскім рэферэндуме па пытанні канстытуцыйных зменаў, якія здымаюць абмежаванні на магчымасць абірацца Прэзідэнтам не больш за два тэрміны. Рэферэндум быў абвешчаны пасля прызначэння парламенцкіх выбараў і адбыўся таксама 17 кастрычніка. ММНВ улічвала рэферэндум у той ступені, у якой ён аказаў уплыў на ход парламенцкіх выбараў.

ПАПЯРЭДНІЯ ВЫСНОВЫ

Выбары ў Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь 17 кастрычніка істотным чынам не адпавядалі абавязальніцтвам АБСЕ. Адно з асноватворных абавязальніцтваў Капенгагенскага дакумента заключаецца ў тым, што воля народа служыць асновай улады ўрада: беларускія ўлады не здолелі стварыць умоваў для забеспячэння выканання дадзенага асноватворнага абавязальніцтва. Быў кінуты сур'ёзны выклік усеагульным прынцыпам і гарантуемым Канстытуцыяй правам на самавыражэнне і свабоду аб'яднанняў і сходаў, што ставіць пад сумненне гатоўнасць беларускіх уладаў паважаць прынцып палітычнай канкурэнцыі на падставе роўнасці перад законам і аднолькавых адносінаў з боку уладаў.

Прынцыпы ўсеабдымнага дэмакратычнага працэсу, паводле якіх грамадзяне маюць права прэтэндаваць на палітычныя пасады, не падвяргаючыся дыскрымінацыі, кандыдаты могуць свабодна прадстаўляць свае погляды, а выбаршчыкі даведвацца пра іх і свабодна іх абмяркоўваць, - былі ў значнай ступені

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

праігнараванья. Выбары былі праведзены з актыўным выключэннем кандыдатаў, якія прадстаўляюць разнастайнасць інтарэсаў; такім чынам, адмовы ў рэгістрацыі і выпадкі скасавання рэгістрацыі паменшылі выбар выбаршчыкаў задоўга да дня выбараў.

Дамінуючы ўплыў прадстаўнікоў улады выявіўся падчас арганізацыі ўсяго выбарчага працэсу ў працы выбарчых камісій усіх узроўняў. У гэтым выпадку сур'ёзную заклапочанасць выклікае заява, зробленая Прэзідэнтам Аляксандрам Лукашэнкам падчас перадвыбарчай кампаніі, у якой сцвярджалася, што Канстытуцыя і заканадаўства Рэспублікі Беларусь утрымліваюць «элементы аўтарытарызму».

Па меры набліжэння дня выбараў вобвыскі органамі міліцыі офісаў кандыдатаў у дэпутаты, затрыманне аднаго з кандыдатаў, затрыманне і ўціск актывістаў выбарчай кампаніі і мясцовых назіральнікаў, а таксама выпадкі прымусу асобных групаў выбаршчыкаў, асабліва студэнтаў, прыняць удзел у выбарах, звесткі аб якіх паступалі з розных рэгіёнаў, – стваралі атмасферу страху.

Нягледзячы на тое, што з тэхнічнага пункту погляду выбары былі праведзены ў адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, недахопы заканадаўчай базы пагаршаліся абмежавальнай інтэрпрэтацыяй і ўжываннем адпаведных законаў, устрыманнем Цэнтральнай камісіі па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэферэндумаў (ЦВК) ад прыняцця дадатковых пастановаў для забеспячэння адзінага ажыццяўлення выбарчых працэдур і адвольным ужываннем заканадаўства. Была адзначаная істотная сувязь паміж арганізацыяй парламенцкіх выбараў і рэферэндумам; пытанні, якія выклікаюць заклапочанасць у першым выпадку, адпаведна цалкам датычацца і другога выпадку.

Мелі месца наступныя сур'ёзныя недахопы:

- Юрыдычнае патрабаванне аб незалежнай ад дзяржавы і мясцовай адміністрацыі дзейнасці выбарчых камісій не дзейнічала або не выконвалася, і таму адпаведныя ролі выбарчых камісій усіх узроўняў і дзяржаўнай адміністрацыі шчыльна перапляліся.
- Выбарчы кодэкс не забяспечыў збалансаванага прадстаўніцтва праўрадавых і апазіцыйных палітычных інтарэсаў у складзе выбарчых камісій. Удзел палітычных партый у працы выбарчых камісій, надзвычай неабходны для забеспячэння празрыстасці і даверу да выбарчага працэсу, быў, такім чынам, вельмі абмежаваным, і рашэнні часта прымаліся адвольным чынам. Працэс галасавання і падліку галасоў пацвердзіў заклапочанасць адсутнасцю належным чынам вызначаных працэдур і гарантый празрыстасці выбарчага працэсу. Такая адсутнасць спрыяла працэдурным пралікам і наўмыснаму злоўжыванню.
- Магчымасць для палітычных партый адыгрываць сэнсавую ролю ў выбарчым працэсе была мінімальнай. Дзейнасць праўрадавых партый была ледзь заўважная, і дадзеныя партыі не вылучылі істотнай колькасці кандыдатаў. Апазіцыйныя партыі пацярпелі ад відавочна беспадстаўных адмоваў у рэгістрацыі шэрагу патэнцыйных кандыдатаў і ў некаторых выпадках ад беспадстаўнага скасавання рэгістрацыі.
- Рэспубліканскі рэферэндум фактычна адсунуў на другі план перадвыбарчую кампанію. Маштаб кампаніі па рэферэндуме, яе неабмежавана тэндэнцыйны характар і нерэгулюемае ўмяшанне, у тым ліку на выбарчыя ўчасткі для галасавання, спрыялі стварэнню занадта скажонай атмасферы правядзення выбарчай кампаніі.
- Правілы, якія абмяжоўваюць магчымасць вядзення перадвыбарчай кампаніі, умацняліся выпадкамі дыскрымінацыі з мэтай падтрымкі асобных кандыдатаў і накіраванымі супраць кандыдатаў ад апазіцыі, у тым ліку пры прадастаўленні памяшканняў для сустрэч з

выбаршчыкамі, адмове ў выкарыстанні выдавецтваў для друку ўлётак і плакатаў, затрыманні актывістаў і канфіскацыі агітацыйных матэрыялаў.

- Наогул маштаб і асвятленне выбарчай кампаніі ў сродках масавай інфармацыі не далі магчымасці для правядзення сапраўднага абмеркавання палітычных альтэрнатыв. Дзяржаўныя СМІ ў шырокім спектры праграм прадэманстравалі моцную прадурасць; з аднаго боку прадстаўляючы апазіцыю пераважна негатыўным чынам, а з другога боку, праводзячы буйнамаштабную кампанію ў падтрымку палітычных сілаў, якія знаходзяцца ва ўладзе, і пытання, вынесенага на рэспубліканскі рэфэрэндум.
- Працэдура пяцідзённага датэрміновага галасавання прайшла на падставе палажэнняў заканадаўства, якія дапускаюць залішнюю свабоду інтэрпрэтацыі, у тым ліку не прадстаўляюць магчымасці асобнага ўліку вынікаў датэрміновага галасавання і забеспячэння недатыкальнасці ўрнаў і іншых выбарчых матэрыялаў такім чынам, які б выклікаў давер з боку выбаршчыкаў. На некаторыя групы выбаршчыкаў, у тым ліку на студэнтаў, вайскоўцаў і працоўныя калектывы, аказваўся ціск з мэтай прымусіць іх галасаваць датэрмінова.

Некаторыя аспекты правядзення выбараў маглі б аказаць станоўчы ўплыў на выбарчы працэс:

- ЦВК, акруговыя выбарчыя камісіі (АВК) і ўчастковыя выбарчыя камісіі (УВК) наогул выконвалі ўсе тэрміны, прадугледжаныя заканадаўствам.
- Уключэнне прадстаўнікоў палітычных партый у склад ЦВК у якасці членаў з правам дарадчага голасу прыўнесла некаторую разнастайнасць поглядаў і стымулявала працэс абмеркавання, хаця такія прадстаўнікі не ўдзельнічалі ў прыняцці рашэнняў.
- Нягледзячы на вялікую колькасць адмоваў кандыдатам у рэгістрацыі, у пераважнай большасці выбарчых акругаў прысутнічала пэўная ступень канкурэнцыі. Тым не менш, у дзесяці акругах балатавалася толькі па адным кандыдаце; у 25 акругах у выбарах удзельнічала толькі па два кандыдаты.
- Кандыдатам прадстаўляўся пэўны эфірны час на тэлебачанні і радыё, а таксама магчымасць бясплатнага апублікавання ў дзяржаўным друку сваёй праграмы, хаця гэтага было далёка не дастаткова для прадухілення істотнага дысбалансу ў СМІ.

У дзень выбараў, хаця самі працэдуры галасавання наогул атрымалі станоўчую ацэнку на прыблізна 9 з 10 участкаў для галасавання, некаторыя аспекты выклікалі заклапочанасць. Асноўная інфармацыя, улічваючы колькасць зарэгістраваных выбаршчыкаў на ўчастках, часта не прадстаўлялася ММНВ і іншым назіральнікам. Падлік галасоў быў праблематычным. На большасці выбарчых участкаў бракавала празрыстасці; лічбы па меры іх устанаўлення не абвешчаліся, назіральнікам была прадстаўлена вельмі абмежаваная магчымасць назірання за дадзеным працэсам, а за працэдурай запаўнення пратаколаў было немагчыма прасачыць. Назіральнікі адзначалі выпадкі відавочнага наўмыснага напаўнення ўрнаў для датэрміновага галасавання дадатковымі бюлетэнямі.

АБСЕ і яе структурныя падраздзяленні, прадстаўленыя ў ММНВ, выражаюць прыхільнасць сваёй гатоўнасці і надалей аказваць садзейнічанне органам дзяржаўнай улады, уключаючы Нацыянальны сход, а таксама грамадзянскай супольнасці Беларусі ў пераадоленні перашкодаў на шляху да правядзення дэмакратычных выбараў. Яны заклікаюць беларускія ўлады да прыняцця станоўчага рашэння і стварэння ўмоў для правядзення сапраўды дэмакратычных выбараў у Рэспубліцы Беларусь. У духу такога супрацоўніцтва АБСЕ запрашае Нацыянальны сход РБ актыўна ўдзельнічаць у працы Парламенцкай Асамблеі АБСЕ.

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

ПАПЯРЭДНІЯ ЗАКЛЮЧЭННІ

Агульныя звесткі

Выбары ў Палату прадстаўнікоў 17 кастрычніка 2004 года сталі другімі выбарамі, праведзенымі па Канстытуцыі 1996 года. Дэпутаты абіраюцца па 110 аднамандатных выбарчых акругах на падставе мажарытарнай сістэмы на чатырохгадовы тэрмін. Дэпутатамі абіраюцца кандыдаты, якія атрымалі больш за 50 працэнтаў галасоў у першым туры галасавання, які лічыцца адбыўшымся, калі яўка выбаршчыкаў перавышае пяцьдзсят працэнтаў (у адпаведнасці з дамінуючым азначэннем). У акругах, дзе першы тур выбараў, прызнаных адбыўшымся, не выявіў пераможцу, два кандыдаты, якія набралі найбольшую колькасць галасоў, праходзяць у другі тур, які адбываецца праз два тыдні.

Выбары праходзілі ў напружанай палітычнай атмасферы. 7 верасня Прэзідэнт Лукашэнка аб'явіў аб правядзенні адначасова з парламенцкімі выбарамі рэспубліканскага рэферэндуму. Грамадзяне галасавалі па пытанні аб дазvole дзеючаму Прэзідэнту ўдзельнічаць у будучых прэзідэнцкіх выбарах і аб здыманні існуючага канстытуцыйнага абмежавання на магчымасць займаць пасаду Прэзідэнта не больш за два тэрміны. Рэферэндум відавочным чынам адсунуў на другі план парламенцкія выбары як у сэнсе актыўнасці правядзення перадвыбарчай кампаніі, так і ў сэнсе важнасці, якую надавалі палітычныя дзеячы ўсяго палітычнага спектру двум дадзеным падзеям.

Заканадаўчая база

Падчас папярэдніх выбараў БДПЧ/АБСЕ вызначыла сур'ёзныя недахопы Выбарчага кодэксу¹ і выпрацавала рэкамендацыі, а таксама аказала садзейненне па павелічэнні празрыстасці і грамадскага даверу да выбарчага працэсу. Беларускія ўлады не кіраваліся дадзенымі рэкамендацыямі, якія дазволілі б прывесці Выбарчы кодэкс у большую адпаведнасць з абавязальніцтвамі АБСЕ. Да правядзення парламенцкіх выбараў 2004 года БДПЧ/АБСЕ таксама рэкамендавала ЦВК выдаць дадатковыя пастановы для частковага ўрэгулявання пытанняў, якія застаюцца нявырашанымі. Тым не менш, адзначаныя пастановы для стварэння неабходных гарантый не былі прынятыя, і заканадаўчая база не здолела стаць дастатковай асновай сапраўды дэмакратычнага выбарчага працэсу.

Акрамя агульных палажэнняў аб выбарах, змешчаных у Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, асноўным законам для правядзення выбараў у Палату прадстаўнікоў з'яўляецца Выбарчы кодэкс ад 11 лютага 2000 года са зменамі ад 4 студзеня 2003 года². Пэўную ролю адграў таксама шэраг дадатковых пастановаў ЦВК, якіх, аднак, было недастаткова для тлумачэння асноватворных аспектаў выбарчага працэсу і забеспячэння адзінства ажыццяўлення выбарчых працэдур (гл. Адміністрацыя выбарчага працэсу).

Некаторыя прававыя палажэнні былі выкарыстаныя для абмежавання палітычнага ўдзелу ў выбарчым працэсе. Дададзеныя палажэнні, у асноўным, ужываліся адвольным чынам і не замацоўвалі палітычныя правы кандыдатаў.

Артыкул 67 Выбарчага кодэксу рэгламентуе працэдуру праверкі подпісаў, сабраных самастойна кандыдатамі, якія вылучаюцца для рэгістрацыі. АВК адмовілі ў рэгістрацыі 53 прэтэндэнтам на падставе

¹ Асабліва ў адносінах да: недастатковасці палажэнняў для забеспячэння празрыстасці галасавання і падсумавання вынікаў; абмежавальнага характару палажэнняў, якія рэгулююць дзейнасць назіральнікаў; абмежаванняў па вядзенні перадвыбарчай кампаніі; абмежаванай магчымасці аспрэчваць рашэнні ЦВК; адсутнасці незалежнасці і збалансаванага прадстаўніцтва ў складзе выбарчых камісій.

² Закон «Аб палітычных партыях» ад 5 кастрычніка 1994 года і Закон «Аб сродках масавай інфармацыі» ад 13 студзеня 1995 года таксама маюць важнае значэнне, таксама як і Грамадзянска-працэсуальны кодэкс ад 11 студзеня 1999 года ў дачыненні да апеяльчых і скаргаў, звязаных з працэдурай рэгістрацыі палітычных партый і кандыдатаў.

*Дададзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

занадта вялікай колькасці несапраўдных подпісаў, нягледзячы на тое, што ў некаторых выпадках меліся доказы адвольнага ўжывання АВК крытэраў пацвярджэння сапраўднасці подпісаў, а таксама ўзяцця выбаркі з мэтай адбору лістоў з неабходнай колькасцю несапраўдных подпісаў, нават калі кандыдаты збіралі нашмат больш подпісаў, чым было неабходна.

У адпаведнасці з артыкуламі 100 і 101 Выбарчага кодэксу, кандыдаты павінны прадаставіць дэкларацыю аб даходах і маёмасці. У шэрагу выпадкаў разыходжанні паміж лічбамі, указанымі кандыдатам, і лічбамі, атрыманымі АВК у працадаўцаў і з іншых крыніцаў, выкарыстоўваліся для дыскваліфікацыі кандыдата, нават калі памылка адбылася не па яго віне, без прадастаўлення яму ў далейшым магчымасці ўнесці ў дэкларацыю выпраўленні.

Палітычныя партыі ў Беларусі павінны мець зарэгістраваную партыйную арганізацыю («першасную арганізацыю») у выбарчай акрузе, па якой яны жадаюць вылучыць кандыдата. У апошні дзень рэгістрацыі, 16 верасня 2004 года, шэраг мясцовых упраўленняў Міністэрства юстыцыі знялі з уліку некалькі «першасных арганізацый», чым пазбавілі партыі права вылучаць у дадзеных акругах кандыдатаў. Магчымасць абскардзіць дадзеныя рашэнні ў тэрмін – да апошняга дня рэгістрацыі – адсутнічала.

Артыкул 47 устанаўлівае санкцыі за парушэнне правілаў вядзення перадвыбарчай кампаніі, звязаных з абразай Прэзідэнта і іншых службовых асобаў або подкупам выбаршчыкаў. Некалькі ўжо зарэгістраваных кандыдатаў былі ананімным чынам абвінавачаныя ў такіх парушэннях і пасля знятыя з перадвыбарчай гонкі напярэдадні выбараў. У дадзеным выпадку рэгістрацыя была скасавана за такія неістотныя дзеянні, як распаўсюд газет або ўлётак нібыта абразлівага характару. ЦВК адхіліла ўсе скаргі з нагоды такіх выпадкаў скасавання рэгістрацыі.

Адміністрацыя выбарчага працэсу

Органы, якія адказваюць за адміністрацыю выбарчага працэсу, у дадзеным выпадку парламенцкіх выбараў, складаюцца з ЦВК, 110 АВК – па адной для кожнай аднамандатнай акругі – і 6659 УВК (40 з якіх былі сфармаваныя за мяжой у дыпламатычных місіях Рэспублікі Беларусь). Усе камісіі былі сфармаваныя ў тэрміны, прадугледжаныя Выбарчым кодэксам і Законам «Аб Цэнтральнай камісіі Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэфэрэндумаў».

ЦВК з'яўляецца органам, які працуе на сталай аснове, з тэрмінам паўнамоцтваў у пяць гадоў. Апошняе прызначэнне яе складу было зроблена ў студзені 2002 года. ЦВК складаецца з 12 членаў, шэсць з якіх прызначаюцца Прэзідэнтам і шэсць – Саветам Рэспублікі, верхняй палатай Нацыянальнага сходу, якая абіраецца непрамым чынам. 3 верасня Прэзідэнт Лукашэнка выдаў Дэкрэт, які дазваляе палітычным партыям, што вылучылі сваіх кандыдатаў, вылучаць у склад ЦВК членаў з правам дарадчага голасу. І хаця некаторыя з прызначаных такім чынам асобаў унеслі свой істотны ўклад у працу ЦВК, існуе мала сведчанняў таго, што іх меркаванні ўлічваліся пры афіцыйным прыняцці рашэнняў.

АВК і УВК з'яўляюцца часовымі органамі, якія прызначаюцца на кожныя выбары органамі абласной і мясцовай адміністрацыі адпаведна. У склад АВК і УВК сваіх прадстаўнікоў маглі вылучаць палітычныя партыі, грамадскія аб'яднанні, працоўныя калектывы і групы выбаршчыкаў. У той жа час прызначаючыя органы не абавязаныя зацвярджаць дадзеныя кандыдатуры. У выніку толькі 7 працэнтаў ад агульнага складу АВК з'яўляліся прадстаўнікамі палітычных партый, а прысутнасць прадстаўнікоў палітычнай партыі ў складзе УВК было надзвычай рэдкай з'явай. Наогул прызначаючыя органы мясцовай адміністрацыі аддавалі вялікую перавагу розным прадстаўнікам мясцовай адміністрацыі.

Адносна захавання тэрмінаў, прадугледжаных заканадаўствам, праца выбарчых камісій на ўсіх узроўнях увогуле была эфектыўнай. Тым не менш, праца камісій на ўзроўнях АВК і УВК ускладнялася

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца афіцыйным варыянтам справаздачы*

відавочным нежаданнем ЦВК даваць падрабязныя і выразныя ўказанні, якія б унеслі большую стандартызацыю ў працу ніжэй стаячых камісій. Прыкладамі працэдурных недахопаў з'явіліся адсутнасць адзіных стандартаў забеспячэння бяспекі ў дачыненні да: друкавання бюлетэняў; недастатковых мер забеспячэння недатыкальнасці ўрнаў у перыяд датэрміновага галасавання; адсутнасці празрыстасці ў працэсе падліку галасоў; і адсутнасці ў назіральнікаў магчымасці атрымліваць засведчаныя копіі пратаколаў УВК аб выніках галасавання.

Рашэнні па рэгістрацыі кандыдатаў прымаліся АВК. Патэнцыйныя кандыдаты вылучаліся ад працоўных калектываў колькасцю не менш за 300 чалавек, ад адной з 17 палітычных партый, зарэгістраваных у Міністэрстве юстыцыі, або шляхам самавылучэння, для чаго было неабходна сабраць не менш за 1000 подпісаў выбаршчыкаў у акрузе.

Назіралася надзвычай высокая колькасць выпадкаў адмовы ў рэгістрацыі прэтэндэнтам на дэпутацкі мандат: было адмоўлена ў рэгістрацыі 312 з 692³ суіскальнікаў. Гэта сведчыць аб тым, што паўнамоцтвы, якія мелі АВК ва ўмовах існуючых прававых рамак, дазвалялі хутчэй абмежавальную, чым пашыральную, інтэрпрэтацыю працедуры рэгістрацыі кандыдатаў, асабліва ўлічваючы тое, што некаторыя адмовы ў рэгістрацыі былі зробленыя на відавочна неістотных або чыста фармальных падставах. Шэраг прэтэндэнтаў падвергнуліся асаблівым адносінам да сябе, якія ўключалі актыўны пошук падставаў для адмовы ім у рэгістрацыі. Наогул у абсалютным выражэнні на прэтэндэнтаў ад апазіцыйных партый прыйшлася значна большая колькасць адмоваў у рэгістрацыі, чым на праўрадавых прэтэндэнтаў.

АВК таксама скасавалі рэгістрацыю прынамсі 20 кандыдатаў незадоўга да галасавання, улічваючы 10 выпадкаў скасавання рэгістрацыі пасля пачатку датэрміновага галасавання. Скасаванне рэгістрацыі, часцей за ўсё, адбывалася ў выніку мяркуюмых парушэнняў, звязаных з вядзеннем перадвыбарчай кампаніі. Аднак у адным выпадку ў акрузе №2 (Брэсцкая Цэнтральная) АВК скасавала рэгістрацыю кандыдата ў перыяд датэрміновага галасавання пасля выяўлення недахопаў у яго дэкларацыі аб даходах, відаць, працягнуўшы яе праверку нават пасля заканчэння тэрміну рэгістрацыі кандыдатаў. Далейшае памяншэнне колькасці патэнцыйных кандыдатаў адбылося ў выніку здымання сваіх кандыдатур многімі зарэгістраванымі кандыдатамі, часта па няясных прычынах. У выніку ў 99 выбарчых акругах балатавалася чатыры або менш кандыдаты, улічваючы дзесяць акругаў, у якіх выбары прайшлі безальтэрнатыўна, па адным кандыдаце ў бюлетэні.

ЦВК разгледзела 166 скаргаў ад прэтэндэнтаў, якім было адмоўлена ў рэгістрацыі рознымі АВК. Сорак тры з іх, або крыху больш за чвэрць, былі задаволеныя. Больш за 60 з 123 адхіленых скаргаў былі разгледжаныя далей Вяроўным Судом, які задаволіў толькі дзве з іх. Слуханні ў ЦВК, а таксама ў Вяроўным Судзе, праводзіліся надзвычай фармальным чынам. Часцей за ўсё рашэнні больш нізкіх інстанцый сцвярджаліся без прыняцця да ўвагі новых доказаў, прадстаўленых падаўшымі скаргі прэтэндэнтамі.

Перадвыбарчая кампанія

У адрозненне ад рашэння сямі палітычных партый байкатаваць выбары 2000 года, члены большасці апазіцыйных партый вырашылі ўдзельнічаць у выбарах у рамках двух неформальных незарэгістраваных «перадвыбарчых блокаў» – кааліцыі «Пяцёрка плюс»⁴ і Кааліцыі дэмакратычных цэнтрыстаў⁵. Былі

³ Агульная колькасць і працэнтная частка зарэгістраваных кандыдатаў на выбарах 2004 года (406 кандыдатаў - 58,7% адпаведна) былі значна ніжэйшымі за агульную колькасць і працэнтную частку кандыдатаў, зарэгістраваных у 2000 годзе (551 – 71,7%).

⁴ У склад кааліцыі «Пяцёрка плюс» уваходзяць Партыя камуністаў Беларуская, Партыя БНФ, Партыя Беларуская сацыял-дэмакратычная Грамада, Аб'яднаная грамадзянская партыя і ліквідаваная Беларуская партыя працы.

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

таксама вылучэнні ад палітычных партый, якія ўваходзяць у склад праўрадавага «Рэспубліканскага каардынацыйнага савета кіраўнікоў палітычных партый і грамадскіх аб'яднанняў», і ад Ліберальна-дэмакратычнай партыі, самастойнай палітычнай сілы і найбуйнейшай палітычнай партыі ў Беларусі. Тым не менш, крыху больш за палову ўсіх прэтэндэнтаў на рэгістрацыю ў якасці кандыдата можна было ідэнтыфікаваць як прадстаўнікоў палітычных партый (або вылучаных партыямі, або самастойна вылучаных прэтэндэнтаў з відавочна партыйнай прыналежнасцю).

Паколькі толькі палова кандыдатаў прадстаўляла палітычныя партыі, роля партыйных платформаў у перадвыбарчай кампаніі была не вельмі заўважальнай. У пераважнай большасці акругаў падчас перадвыбарчай гонкі фігуравалі пытанні мясцовай важнасці. Прызначэнне рэферэндуму істотным чынам адсунула кампанію па парламенцкіх выбарах на другі план. Кандыдаты ўсяго палітычнага спектру імкнуліся пакласці ў аснову сваёй кампаніі падтрымку або выступ супраць рэферэндуму, хаця гэтае назіранне асабліва ўжывальна да прадстаўнікоў апазіцыі.

Выбарчым кодэксам прадугледжана выдзяленне кожнаму зарэгістраванаму кандыдату 975 000 беларускіх рублёў (прыблізна 450 долараў ЗША ў эквіваленце) на выраб улётак і брашур. Тым не менш, ад апазіцыйных кандыдатаў паступалі шматлікія скаргі, звязаныя з адмовай дзяржаўных выдавецтваў і нежаданнем прыватных кампаній друкаваць агітацыйныя матэрыялы. Кандыдаты таксама паведамлялі аб затрымках пры атрыманні агітацыйных матэрыялаў у выніку праверак, якія праводзіліся ў выдавецтвах органамі міліцыі або падатковай інспекцыі. У некаторых выпадках падчас такіх праверак супрацоўнікі міліцыі канфіскавалі агітацыйныя матэрыялы. Матэрыялы пасля вярталі, але толькі па прашэнні некалькіх дзён. Улічваючы абмежаваную колькасць часу, прадугледжанага для вядзення агітацыі кандыдатамі па заканадаўстве, дадзеныя затрымкі з'явіліся істотнай перашкодай.

Асабліваю заклапочанасць выклікалі выпадкі аказання ціску на кандыдатаў, іх актывістаў або выбаршчыкаў і іх запужванне. Прынамсі ў двух выпадках супрацоўнікі міліцыі правялі вобьскі штабкватэр кандыдатаў ад апазіцыі. Падчас аднаго з вобьскаў ММНВ асабіста назірала за тым, як супрацоўнікі міліцыі прад'явілі пазапраўным чынам складзены ордэр на канфіскацыю агітацыйных матэрыялаў, раней зацверджаных да выдання АВК (Свіслацкая выбарчая акруга №96 у Мінску). Назіральнікі ад ММНВ таксама паведамлілі аб затрыманні кандыдата ў Віцебску і ўціску актывістаў агітацыйнай кампаніі ў Брэсцкай вобласці, у гарадах Мінску, Смаргоні і Дзяржынску. Неаднаразова паступалі паведамленні аб тым, што на некаторыя групы выбаршчыкаў аказваўся ціск для таго, каб яны прагаласавалі датэрмінова. Такія паведамленні былі пацверджаныя назіральнікамі ММНВ у Брэсце і Магілёве.

Кандыдаты сутыкаліся з цяжкасцямі пры арганізацыі сустрэчаў з выбаршчыкамі, нягледзячы на тое, што Выбарчы кодэкс патрабуе ад мясцовых уладаў аказваць кандыдатам садзейнічанне ў гэтым. Многія кандыдаты атрымалі папярэджанні ў сувязі з парушэннямі парадку вядзення перадвыбарчай кампаніі, што ўяўляецца вынікам аб'яднання высілкаў для перашкоды кандыдатам у рабоце з выбаршчыкамі. Мелі месца прынамсі 16 выпадкаў скасавання рэгістрацыі кандыдатаў на падставе сумнеўных парушэнняў палажэнняў Выбарчага кодэксу аб парадку вядзення перадвыбарчай кампаніі. Абмежаванні магчымасцяў вядзення агітацыі кандыдатамі былі асабліва заўважанымі на фоне масавай агульнанацыянальнай і, відаць, фінансуемай дзяржавай кампаніі ў падтрымку пытання, вынесенага на рэферэндум. Дадзеная кампанія ў падтрымку рэспубліканскага рэферэндуму стварыла атмасферу, у якой апазіцыі адводзілася роля палітычнай сілы, што выступае супраць інтарэсаў дзяржавы.

⁵ Кааліцыя дэмакратычных цэнтраў з'яўляецца пагадненнем аб супрацоўніцтве падчас выбараў паміж парламенцкай групай «Рэспубліка», кааліцыяй «Маладая Беларусь» і Еўрапейскай кааліцыяй «Свабодная Беларусь», у склад якой уваходзяць Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (Народная Грамада) і Беларуская партыя жанчын «Надзея»..

Шэраг кандыдатаў адзначылі, што месцы, устаноўленыя мясцовымі ўладамі для правядзення агітацыйных мерапрыемстваў, не дазвалялі ім звярнуцца да значнай часткі электарату ў той або іншай выбарчай акрузе ў сувязі з абмежаванай колькасцю такіх месцаў і іх месцазнаходжаннем. Па некаторых звестках, у просьбах прадаставіць дадатковыя месцы для правядзення сустрэчаў у многіх выпадках было адмоўлена. У той жа час у многіх выбарчых акругах АВК аказвалі істотную падтрымку ў арганізацыі «форумаў з кандыдатамі», падчас якіх выбаршчыкі маглі азнаёміцца з перадвыбарчымі праграмамі кандыдатаў.

Прэзідэнт Лукашэнка выступіў з шэрагам публічных заяваў адносна выбараў. Прэзідэнт неаднаразова публічна заяўляў аб пажаданасці абмежавацца адным турам выбараў для эканоміі дзяржаўных сродкаў, якія б спатрэбіліся для правядзення другога тура. 6 кастрычніка ён паўтарыў, што кандыдаты ад улады павінны заняць усе 110 месцаў у Палаце прадстаўнікоў па выніках ужо першага тура выбараў, заявіўшы аб тым, што «ў нас дастаткова ўлады і тэхналогій, каб пераканаўча выйграць гэтыя выбары».⁶ Былі выказаныя сцвярджэнні, што кандыдаты, якіх падтрымліваюць мясцовыя ўлады, знаходзіліся ў прывіляваным становішчы і мелі перавагу ў сувязі з выкарыстаннем адміністрацыйнага рэсурса.

Сродкі масавай інфармацыі

Усе агульнанацыянальныя электронныя сродкі масавай інфармацыі краіны кантралююцца дзяржавай. Гэтыя СМІ адыгрываюць дамінуючую ролю ў прадстаўленні інфармацыі аб палітычных падзеях у Беларусі. Астатнія шырокадаступныя электронныя сродкі масавай інфармацыі, тэлеканалы Расійскай Федэрацыі і мясцовае радыё, не асвятляюць палітычныя падзеі нейкім істотным чынам. Тым не менш, альтэрнатыўную інфармацыю палітычнага кшталту можна было атрымаць у некаторых недзяржаўных друкаваных СМІ і ў інтэрнэце.

Акрамя асноўнай прававой базы, якая рэгламентуе вядзенне перадвыбарчай кампаніі ў СМІ, замацаванай у некалькіх артыкулах Выбарчага кодэксу, ЦВК 8 верасня зацвердзіла правілы, паводле якіх кандыдатам прадастаўляліся роўныя правы на пяць бясплатных хвілін эфірнага часу на тэлебачанні і пяць бясплатных хвілін эфірнага часу на радыё, а таксама права на бясплатную публікацыю матэрыялаў аб'ёмам у дзве машынапісныя старонкі ў дзяржаўных друкаваных СМІ. У большасці кандыдатаў атрымалася данесці да выбаршчыкаў свае погляды ў эфіры і на старонках дзяржаўных СМІ, аднак паведамлялася і аб некаторых выпадках цензуры выступаў кандыдатаў і адмовы ў трансляцыі выступаў, галоўным чынам у сувязі з наяўнымі ў іх заўвагамі з нагоды рэспубліканскага рэфэрэндуму. Таксама неаднаразова паведамлялася аб самацензуры, якая ўжывалася кандыдатамі для папярэджання любых магчымых парушэнняў Выбарчага кодэксу.

Бясплатныя выступы на дзяржаўным тэлебачанні і радыё былі адзінай магчымасцю для кандыдатаў данесці свае погляды да выбаршчыкаў праз СМІ, бо ні ў электронных, ні ў друкаваных СМІ не размяшчаліся платныя агітацыйныя матэрыялы кандыдатаў, а па электронных СМІ не трансляваліся дэбаты паміж сапернікамі. Наогул назіралася адсутнасць сапраўдных дэбатаў аб палітычных падзеях і незбалансаванасць у прадстаўленні палітычных альтэрнатыв.

У адпаведнасці з вынікамі маніторынга СМІ, праведзенага МНВ БДПЧ/АБСЕ за перыяд з 6 верасня па 16 кастрычніка, Прэзідэнту і ўраду было ўдзелена больш за 90 працэнтаў агульнага часу, адведзенага палітычным дзеячам і дзеючым асобам выбараў у навінах, і 75 працэнтаў у праграмах, прысвечаных бягучым падзеям, якія трансляваліся па беларускіх электронных СМІ, што былі аб'ектам маніторынгу.

⁶ Раней, на прэс-канферэнцыі, якая адбылася 20 ліпеня 2004 года, Прэзідэнт Лукашэнка заявіў аб тым, што аддаў «указанне» аб тым, што 30 працэнтаў парламентарыяў папярэдняга склікання павінна быць пераабрана, а прадстаўніцтва жанчын у парламенце павінна быць павялічана да 30-40 працэнтаў яго складу.

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

Прэзідэнт характарызаваўся пераважна станоўчым чынам. Навіны і праграмы, прысвечаныя бягучым падзеям, прадстаўлялі абмежаваную інфармацыю аб выбарчай кампаніі, і найбольшая частка гэтага абмежаванага асвятлення прыйшлася на дзейнасць ЦВК.

Асвятленне электроннымі дзяржаўнымі СМІ дзейнасці палітычных партый было ў значнай ступені абмежаваным; апазіцыйныя партыі, аднак, характарыраваліся ўскосным чынам у надзвычай негатыўных танах, што было асабліва характэрна для аналітычных і спецыяльных праграм. Некаторыя дзеячы апазіцыі былі пададзены ворагамі дзяржавы і абвінавачаныя ў некампетэнтнасці, радыкальным нацыяналізме, крымінальных дзеяннях і сімпатыях тэрарызму.

Друкаваныя выданні прадстаўлялі больш разнастайную інфармацыю аб розных палітычных альтэрнатывах. Таксама ва ўсіх друкаваных СМІ, якія сталі аб'ектам маніторынга, больш за ўсё друкаванай плошчы было прысвечана Прэзідэнту: у трох дзяржаўных СМІ, маніторынг якіх праводзіўся, дзейнасць Прэзідэнта характарыравалася пераважна станоўчым чынам, а недзяржаўныя газеты характарыравалі Прэзідэнта ў асноўным у адмоўных танах.

Назіралася значная дыспропорцыя ў колькасці часу, адведзенага ў СМІ асвятленню рэспубліканскага рэферэндуму ў параўнанні з парламенцкімі выбарамі. Напрыклад, ролікі для выбаршчыкаў аб парламенцкіх выбарах (улічваючы працэдуру датэрміновага галасавання) трансляваліся толькі па адным з каналаў, маніторынг якіх праводзіўся; агульны эфірны час дадзеных ролікаў за перыяд маніторынгу склаў менш за 16 хвілін. У супрацьвагу гэтаму ролікі, якія інфармавалі гледачоў аб тым, як запаўняць бюлетэнь на рэферэндуме, асабліва аб тым, як зрабіць адзнаку ў графе «за», і якія не ўзгадвалі пра магчымасць галасаваць «супраць», трансляваліся па ўсіх тэлеканалах, маніторынг якіх праводзіўся. Агульны эфірны час, адведзены для трансляцыі дадзеных ролікаў, быў прыкладна ў 5 разоў большым (75 хвілін).

БДПЧ/АБСЕ падвяргалася беспрэцэдэнтным слоўным нападкам і публічным абвінавачванням з боку высокапастаўленых дзяржаўных чыноўнікаў і дзяржаўных СМІ: безгрунтоўна абвінавачвалася ў прадуртасці і падрыхтаваных загадзя заключэннях аб выбарах. У эфіры дзяржаўнага тэлеканала БТ неаднаразова гучала хлуслівая інфармацыя аб БДПЧ/АБСЕ і яго дзейнасці ў Беларусі. Інсінуацыі і адсутнасць якіх-небудзь спробаў атрымаць інфармацыю напрамую ад прадстаўнікоў МНВ дазваляюць меркаваць аб наўмыснай дыскрэдытацыі МНВ БДПЧ/АБСЕ.

Узел жанчын

Жанчыны былі істотным чынам прадстаўлення ў выбарчых камісіях, улічваючы кіруючыя пасады. Старшынёй ЦВК з'яўляецца жанчына.

У Палаце прадстаўнікоў папярэдняга склікання было 14 дэпутатаў-жанчын (12,7 %). Сто васемнаццаць жанчын прэтэндавалі на рэгістрацыю ў якасці кандыдатаў, з іх 83 былі зарэгістраваныя, улічваючы рэгістрацыю чатырох з іх па выніках разгляду скаргаў у ЦВК. У выніку здымання сваіх кандыдатур і скасавання рэгістрацыі чатырох кандыдатаў-жанчын, 17 кастрычніка на дэпутацкі мандат прэтэндавала 70 жанчын (21,2 % ад агульнай – 330 – колькасці кандыдатаў). Заўважым, што Беларуская партыя жанчын «Надзея» прыняла рашэнне не вылучаць сваіх кандыдатаў на выбары.

Нацыянальныя меншасці

Паводле вынікаў перапісу, на тэрыторыі Беларусі ў дадзены момант пражывае больш за 130 нацыянальнасцяў. 81,2 % насельніцтва складаюць беларусы, а трыма самымі шматлікімі групамі нацыянальных меншасцяў з'яўляюцца рускія (11,4 % насельніцтва), палякі (3,9 %) і ўкраінцы (2,4 %). У Мінскай, Гомельскай і Віцебскай абласцях, а таксама ў горадзе Мінску пражывае грамада ромаў.

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

Нягледзячы на тое, што два кандыдаты польскага паходжання не былі зарэгістраваныя, у тым ліку і пасля разгляду ЦВК і Вярхоўным Судом адпаведных скаргаў, прычыны гэтага не ўяўляюцца маючымі адносіны да нацыянальнага паходжання.

Наогул праблемы гендэрнага характару і праблемы, звязаныя з прыналежнасцю да нацыянальных меншасцяў, падчас выбарчага працэсу не адзначаліся.

Мясцовыя назіральнікі

Незарэгістраваная грамадзянская ініцыятыва «Партнёрства» займалася незалежным унутраным назіраннем пачынаючы з 1 ліпеня 2004 года. Яе доўгатэрміновыя назіральнікі былі зарэгістраваныя ў 98 выбарчых акругах з дапамогай выкарыстання палажэнняў Выбарчага кодэксу, якія дазваляюць грамадзянам станавіцца назіральнікамі шляхам збору 10 подпісаў выбаршчыкаў у акрузе. Больш за 3000 кароткатэрміновых назіральнікаў ад дадзенай групы былі зарэгістраваныя для назірання на працягу пяці дзён датэрміновага галасавання і непасрэдна ў дзень выбараў. У сувязі з адсутнасцю ў гэтай ініцыятыве юрыдычнага статусу, кароткатэрміновыя назіральнікі «Партнёрства», якія працавалі групамі па два чалавекі, атрымалі акрэдытацыю альбо шляхам збору подпісаў, альбо праз рэгіянальныя няўрадавыя арганізацыі. Групу кароткатэрміновых назіральнікаў імкнуліся прысутнічаць на 25 працэнтах выбарчых участкаў у кожнай выбарчай акрузе. ММНВ атрымала некалькі паведамленняў аб ціску на мясцовых назіральнікаў, які меў месца, напрыклад, у Гомелі, Гродне, Магілёве і Наваполацку.

Дзень выбараў - галасаванне, падлік галасоў і падвядзенне вынікаў

1. Датэрміновае галасаванне

На працягу пяцідзённага перыяду датэрміновага галасавання ММНВ правяла больш за 900 назіранняў на ўчастках для галасавання. Хаця маецца шэраг пытанняў, якія выклікаюць заклапочанасць ступенню празрыстасці пастаноў, што рэгулююць датэрміновае галасаванне, у 90 працэнтах выпадкаў, сведкамі якіх станавіліся назіральнікі, апошнія далі станоўчую ацэнку працэдурам галасавання. На астатніх участках асноўнымі праблемамі былі парушэнні прынцыпу таемнага галасавання (9 працэнтаў усіх выпадкаў назірання), выкліканыя галоўным чынам адсутнасцю кабінак для галасавання і выпадкамі групавога галасавання. Нягледзячы на тое, што некаторыя з іншых назіраўшыхся праблем, такія як выпадкі дазволу выбаршчыкам галасаваць без прадстаўлення дакументаў, якія сведчаць асобу, здаваліся працэдурнымі парушэннямі, назіраліся таксама сітуацыі, калі, напрыклад, людзі мелі па некалькі бюлетэняў. Матэрыялы выбарчай кампаніі па парламенцкіх выбарах прысутнічалі ў 12 працэнтах усіх назіранняў, у той час як матэрыялы, якія заклікалі прагаласаваць «за» на рэфэрэндуме, прысутнічалі ў памяшканнях для галасавання на шматлікіх выбарчых участках.

З боку ЦВК не паступала ўказанняў аб тым, што ўрны для галасавання павінны быць поўнаасцю запячатаныя паміж двума штодзённымі перыядамі, адведзенымі для галасавання, і на ноч (калі ўрна павінна знаходзіцца пад аховай супрацоўніка міліцыі), і ў выніку гэтага толькі ў вельмі нешматлікіх выпадках назіральнікі МНВ адзначалі, што УВК прымалі меры для запячатвання адтуліны ў урне ў перыяд, калі яна не выкарыстоўвалася. Адсутнічаў штодзённы запіс у афіцыйным пратаколе ўдзелу ў датэрміновым галасаванні. Тым не менш дзейнічала асобнае палажэнне аб запячатванні адтуліны ў урне пасля заканчэння галасавання ў апошні дзень датэрміновага галасавання, таму выклікае заклапочанасць, што ў пачатку галасавання ў дзень выбараў 17 кастрычніка назіральнікі адзначылі, што ў 20 працэнтах выпадкаў, калі ўрны для датэрміновага галасавання былі навідавоку, такая пячатка на іх адсутнічала.

2. Дзень выбараў

Хаця працэдура правядзення галасавання ў цэлым атрымала станоўчую адзнаку з боку назіральнікаў ММНВ, на 90 працэнтах участкаў для галасавання прэваліраваў шэраг сур'ёзных праблем: неўпаўнаважаныя асобы знаходзіліся на 13 працэнтах выбарчых участкаў (было заўважана, што яны кіравалі працай на 3 працэнтах УВК); былі выпадкі, калі выбаршчыкам дазвалялі галасаваць без прадстаўлення дакументаў, якія сведчаць асобу, на 4 працэнтах выбарчых участкаў; неналежнае запячатванне і цэласнасць урнаў для галасавання назіралася на 8 працэнтах выбарчых участкаў. Прысутнасць агітацыйных матэрыялаў у памяшканнях для галасавання істотна скарацілася ў параўнанні з перыядам датэрміновага галасавання.

Працэдура падліку галасоў назіралася на 72 участках для галасавання, і ў 60 працэнтах выпадкаў назіральнікі ММНВ далі негатыўную ацэнку дадзенай працэдуры. Паўсюдна назіралася адсутнасць празрыстасці пры ўстанаўленні вынікаў і складанні пратаколаў: толькі ў пяці выпадках назірання УВК да адкрыцця ўрнаў для галасавання выконвала ўстаноўленую працэдуру і запісвала колькасць выбаршчыкаў, якія маюць права галасаваць, і колькасць выбаршчыкаў, якія атрымалі бюлетэні. Падлік бюлетэняў, часцей за ўсё, праходзіў моўчкі, часам нават употай: толькі ў адным выпадку назірання падлік галасоў праходзіў з абвяшчэннем услях выбару, зробленага выбаршчыкамі ў бюлетэнях, і толькі прыблізна ў 20 працэнтах выпадкаў агульная колькасць галасоў, аддадзеных за кожнага з кандыдатаў, абвяшчалася ўслях да складання пратакола. Было зафіксавана прынамсі чатыры выпадкі, калі пратаколы спачатку запаўняліся алоўкам з выкарыстаннем ласціка, што з'яўляецца парушэннем прама ўстаноўленага палажэння працэсуальных нормаў, усталяваных УВК. Ва УВК №21 АВК №9 (Драгічынскі, Брэсцкая вобласць) пратакол быў складзены членам УВК па-за памяшканнем для галасавання пасля тэлефоннай размовы з невядомай асобай. Ва УВК №2 АВК №50 (Ваўкавыскі, Гродзенская вобласць) пратакол быў складзены старшынёй УВК у асобным пакоі пасля атрымання ім лічбаў на аркушах паперы ад іншых членаў камісіі ў пакоі для падліку галасоў. Бадай ці на палове назіраўшыся ўчасткаў для галасавання УВК вывесілі копіі пратакола аб выніках галасавання на сцяну для таго, каб назіральнікі змаглі запісаць вынікі.

У двух розных АВК у Баранавічах назіральнікі, якія мелі магчымасць бачыць урны для галасавання з досыць блізкай адлегласці, адзначылі вялікую колькасць бюлетэняў, якія вымаліся з урнаў для галасавання ў выглядзе складзеных пачакаў, што ўказвае на наўмыснае напаўненне ўрнаў дадатковымі бюлетэнямі.

3. Перашкоды ў працы назіральнікаў ММНВ

Сур'ёзную заклапочанасць выклікалі перашкоды назіральнікам ММНВ у ажыццяўленні іх абавязкаў па назіранні ва ўмовах дастатковай свабоды перамяшчэння і доступу да інфармацыі для належнай ацэнкі працэдур галасавання і падліку галасоў. Адмовы членаў УВК даць асноўную інфармацыю ў адказ на пытанні, якія з'яўляюцца стандартнай часткай метадыкі назірання АБСЕ і не супярэчаць устаноўленым ЦВК правам міжнародных назіральнікаў, напрыклад, паведаміць колькасць выбаршчыкаў у спісах выбаршчыкаў, былі неаднаразовымі і паўсюднымі. Назіральнікам ММНВ часта забаранялі набліжацца да матэрыялаў для галасавання і дазвалялася знаходзіцца толькі ў пэўнай частцы памяшкання. Праблема набыла асабліва востры характар падчас падліку галасоў.

Прынамсі ў сямі выпадках перашкоды ў працы назіральнікаў праяўляліся ў прамой адмове трапіць на ўчасткі для галасавання, размешчаныя на вайсковых базах і ў памежных зонах, нягледзячы на тое, што цэнтральныя ўлады запэўнілі ММНВ у тым, што будзе выконвацца стандартны дзеючы прынцып поўнага доступу на ўсе ўчасткі для галасавання. Некаторыя назіральнікі сутыкнуліся з варожымі адносінамі з боку членаў УВК і органаў міліцыі на ўчастках для галасавання; у чатырох выпадках УВК на агульных выбарчых участках пагражалі выдварыць з участка з задзейнічаннем супрацоўнікаў міліцыі

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

групы назіральнікаў МНВ (дзе з такіх груп складаліся з парламентарыяў ПА АБСЕ) за пытанні з мэтай атрымання агульнай інфармацыі, звязанай са спісам выбаршчыкаў або падлікам галасоў. Ва УВК №63 АВК №32 (Шумілінскі, Віцебская вобласць) група назіральнікаў МНВ была выдалена і пазбаўлена права назіраць за падлікам галасоў. У некалькіх выпадках назіральнікам МНВ не дазволілі трапіць у АВК для назірання за працэсам падвядзення вынікаў.

*Дадзены дакумент з'яўляецца перакладам справаздачы на беларускую мову;
тэкст на англійскай мове застаецца адзіным афіцыйным варыянтам справаздачы*

ІНФАРМАЦЫЯ АБ МІСІІ І ВЫКАЗВАННЕ ПАДЗЯКІ

Кіраўніком доўгатэрміновай Місіі па назіранні за выбарамі БДПЧ/АБСЕ з'яўляецца пасол Одры Гловэр (Вялікабрытанія). Дзеючы старшыня АБСЕ прызначыў віцэ-прэзідэнта Парламенцкай Асамблеі АБСЕ спадарыню Тоне Цінгсгард (Швецыя) Спецыяльным каардынатарам дэлегацыі кароткатэрміновых назіральнікаў АБСЕ.

ММНВ прадстаўляе дадзеныя высновы і заключэнні да канчатковага зацвярджэння вынікаў выбараў і да правядзення поўнага аналізу вынікаў назірання ММНВ. БДПЧ/АБСЕ прадставіць канчатковую падрабязную справаздачу прыблізна праз шэсць тыдняў пасля заканчэння выбарчага працэсу.

Дадзеныя высновы і заключэнні заснаваныя на выніках назірання за падрыхтоўкай выбараў і выбарчай кампаніяй 12 экспертамі па выбарах МНВ БДПЧ/АБСЕ, якія працавалі ў Мінску, і 22 доўгатэрміновымі назіральнікамі, накіраванымі ў сталіцу і восем іншых гарадоў Беларусі за пяць тыдняў да дня галасавання. У справаздачу таксама ўключаныя вынікі назірання за ходам датэрміновага галасавання і за галасаваннем у дзень выбараў, якое ажыццяўлялася прыблізна 270 кароткатэрміновымі назіральнікамі з 38 дзяржаў-удзельніц АБСЕ, уключаючы каля 50 назіральнікаў ад ПА АБСЕ, – праведзенага назіральнікамі прыблізна на 1400 з 6619 выбарчых участкаў на тэрыторыі ўсёй краіны.

ММНВ выказвае падзяку Міністэрству замежных спраў, Цэнтральнай выбарчай камісіі і іншым дзяржаўным органам Рэспублікі Беларусь за праяўленае супрацоўніцтва і аказанае садзейнічанне.

Для атрымання дадатковай інфармацыі просьба звяртацца да:

- пасла Одры Гловэр, Старшыні Місіі па назіранні за выбарамі БДПЧ/АБСЕ, у Беларусі (тэл.: +375 17 287 2965) – да 30 кастрычніка;
- спадарыні Урдур Гунарсдацір, прэс-сакратара БДПЧ/АБСЕ, або да спадарыні Холі Рутрауф, дарадцы па выбарах БДПЧ/АБСЕ, у Варшаве (тэл.: +48 22 520 0600);
- Яна Ёрэна, дарадцы па пытаннях прэсы ПА АБСЕ (тэл.: +45 40 41 16 41).

Адрас: вул. 2-я Шостая Лінія, 11
220013, Мінск,
Беларусь

Тэл.: +375 17 287 2965
Факс.: +375 17 287 2973
Электронная пошта: office@odihr.iptel.by